

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ד, 2024
מספר השאלון: 011282
קובץ: תשובות סופיות

עברית: הבנה והבעה

הוראות לנבחן

- עברית: הבנה, הבעה ולשון
- א. משך הבחינה: שתיים ורבע.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
- פרק ראשון – הבנת הנקרא – 60 נקודות
- פרק שני – הבעה בכתב – 40 נקודות
- סך הכול – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראה מיוחדת: יש לקרוא את המאמרים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות.
- השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – הבנת הנקרא (60 נקודות)

שאלה 1

ביסוס ממאמר 1: אין זה הוגן לגבות מן האזרחים בכוח החוק כסף מיסים ולהעבירו ליוצרים שייתכן שהם כלל לא היו בוחרים לתמוך בהם; כך המדינה מממנת קבוצה אחת על חשבונם של אחרים.

ביסוס ממאמר 2: התרבות היא כלי ביטוי חשוב שבאמצעותו החברה מעצבת את הסיפור, את הערכים ואת הזהות שלה, ולכן החברה הישראלית זקוקה לתרבות משלה – וללא מימון המדינה תעשיית הקולנוע בישראל תחדל להתקיים, כי אין בארץ שוק פרטי שיכול לממן אותה.

שאלה 2

- א. כדי לעורר אצל הקוראים יחס שלילי לסבסוד התרבות: המילים מציגות את גביית המיסים לטובת התרבות כמעשה אלים ובלתי לגיטימי הנעשה בכוח ונגד רצון האזרח, וכך הן משכנעות את הקוראים לקבל את עמדתו שאין הצדקה לסבסוד.
- ב. תיאור הסצנה – "קלגסי המדינה" הפורצים לבתים, גובים כסף בכוח ומעבירים אותו לאומנים "ששפר עליהם גורלם" – מממש את המילה "כפייה" במשמעותה המילולית ומגזים אותה עד אבסורד. התמונה המופרכת מעוררת גיחוך ומראה לקורא עד כמה המילה "כפייה" מוגזמת ומנותקת מן המציאות: גביית מיסים בידי ממשלה שהציבור בחר בה היא הליך חוקי ומקובל, ולא פריצה אלימה. כך הסצנה חושפת את השימוש של כותב מאמר 1 במילה כמניפולציה רגשית, ומכינה את הקרקע להסבר שאחריה (שורות 12–15). נוסף על כך, ההמשך "נסה כמה חודשים להיות אומן, ותבין מהר מאוד שמזל אין כאן" מגחיק גם את התיאור של האומנים כ"בני מזל".

שאלה 3

- א. יש הטוענים כי אין זה ראוי שהיצירה התרבותית תהיה תלויה בהעדפות הצרכנים, משום שהציבור אינו מבין באומנות ובתרבות; תרבות שתתבסס על תחרות בשוק החופשי תהפוך להמונית (רדודה), ולכן הם מציעים להקים "מועצות תרבות" של מומחים שיחליטו למי להקצות כספים.
- ב. הוא מפריק אותה בשני שלבים: (1) הציבור אינו אחיד – יש בו אנשים בעלי העדפות שונות: כשם שיש המעדיפים תרבות המונית, יש המעדיפים יצירות מורכבות, ולכן השוק לא יפיק רק תרבות המונית. (2) וגם אם רוב הציבור היה מורכב מאנשים פשוטים, אין שום זכות לחייב אותם לממן מכספם את ההנאות המעודנות של קבוצת עילית קטנה.
- ג. כותב מאמר 2 טוען שכותב מאמר 1 ממנה את עצמו שלא בצדק לדובר של ציבור שכביכול אינו רוצה בסרטים הישראליים – ובפועל הציבור דווקא רוצה בהם: בשלושים השנים האחרונות סרטי הקולנוע וסדרות הטלוויזיה הישראליים זוכים להצלחה כבירה בארץ ובעולם. כלומר, היצירות כבר קולעות לטעם הציבור – והצלחה זו התאפשרה דווקא בזכות תקציבי המדינה והפיקוח שלה.

שאלה 4

הכותב מביא את הדברים כדי להפריך את הטענה שבלי תמיכת המדינה לא תתקיים תרבות או שהיא תלקה בחסר (שורות 32-33). אם התרבות על כל סוגיה התקיימה עוד לפני שקמה המדינה המודרנית - בימי בית המקדש השני, בימי הביניים ובעת החדשה המוקדמת - ופטרוניים פרטיים הם שמימנו אותה מכספם, הרי שתרבות אינה תלויה במימון המדינה. כך הדברים מחזקים את טענתו שאין הכרח שהמדינה תסבסד תרבות, ושכיום הצרכנים יכולים להיות הפטרוניים של היוצרים.

שאלה 5

כותב מאמר 2 משיב על הטענה של כותב מאמר 1 שאין זכות לחייב את הציבור לסבסד את "הנאותיהם המעודנות של חברי אליטה מצומצמת" (שורות 29-31) - כלומר שהתרבות הממומנת משרתת קבוצה קטנה ומיוחסת על חשבון כל הציבור. כותב מאמר 2 טוען שהסרטים והסדרות הישראליים אינם מייצגים אליטה מצומצמת, אלא מביאים את קולן של אוכלוסיות מגוונות - הפריפריה והעיר הגדולה, חילונים, חרדים ודתיים, יהודים וערבים, מזרחים ואשכנזים - ושגיוון זה מתאפשר דווקא בזכות מימון המדינה.

שאלה 6

המסקנה: ההוצאה הממשלתית של ישראל על תרבות לנפש היא הנמוכה ביותר מבין המדינות המוצגות (21 אירו לנפש, לעומת 352 בדנמרק).
המאמר התומך: מאמר 2.
המשפט: "בכלל, תקציב התרבות במדינת ישראל הוא מן הנמוכים בעולם המערבי" (שורות 40-41).

שאלה 7

א. (2) בני המעמד הנמוך

ב. "חברי אליטה מצומצמת" (או: "אליטה")

שאלה 8

(2) השר החדש לא יפוטל כי אין לו תקדים בממשלה.

שאלה 9

(4) תעה בדרכו

שאלה 10

(1) כופות

שאלה 11

(4) נמנית

שאלה 12

עונש, קנס, מס

שאלה 13

(2) המדינה דרשה מספר מסוים של הפקות המקור.

פרק שני – הבעה בכתב (40 נקודות)

שאלה 14 – מאמר לדוגמה

ביקורת היא סימן לבריאות, לא לבגידה

בשנים האחרונות הועלתה בכנסת הצעה לתקן את חוק התרבות והאומנות, כך שמשרד התרבות יוכל לשלול תקציבים ממוסדות שביצירותיהם מובעת ביקורת נוקבת על המדינה או התנגדות לערכיה. אני סבור שאין לקבל הצעה זו, וכי על המדינה להמשיך לממן את מוסדות התרבות גם כשיצירותיהם אינן נוחות לה. ראשית, חופש הביטוי הוא מיסודות הדמוקרטיה. תפקידה של האומנות אינו רק לבדר, אלא גם לשקף לחברה את פניה, על היפה ועל המכוער שבהם. אם מוסד תרבות יידע שכל ביקורת עלולה לעלות לו בתקציבו, הוא יעדיף לשתוק ולוותר מראש על יצירות נועזות. כך תיווצר צנזורה עצמית, והבמות יתמלאו ביצירות זהירות ומחמיאות בלבד. ההיסטוריה מלמדת שמשטרים שמימנו רק אומנות "נאמנה" היו משטרים חשוכים, ולא בכדי. לעומת זאת, דמוקרטיה יציבה מממנת גם יצירות שמבקרות בחריפות את השלטון, משום שהן רואות בביקורת כלי לתיקון. שנית, הכסף אינו כספו של השר, אלא כספם של כל האזרחים, ובהם גם אזרחים שמבקרים את המדינה. אבי שמש מציין במאמרו כי הקולנוע הישראלי מביא את קולם של חילונים ודתיים, יהודים וערבים, תושבי הפריפריה ותושבי העיר הגדולה. אם רק עמדות שהממשלה מסכימה איתן יזכו למימון, קבוצות שלמות יאבדו את קולן. זאת ועוד, מי יקבע מהי "ביקורת נוקבת"? הגדרה עמומה כזאת עלולה לשמש כל ממשלה נגד יריביה הפוליטיים. מצדדי ההצעה טוענים שאין זה הגיוני שהמדינה תממן יצירות הפוגעות בה ובסמליה. אכן, קשה לראות כסף ציבורי משמש ליצירה המבזה את הדגל. עם זאת, החוק כבר אוסר הסתה לאלימות ולגזענות, ואין צורך בכלי נוסף. יתרה מזו, ביקורת אינה שנאה: לעיתים דווקא היוצר שמבקר את מדינתו הוא שאכפת לו ממנה יותר מכול, והיצירה הביקורתית מעוררת דיון ציבורי שהחברה כולה יוצאת ממנו נשכרת, כי הוא מאלץ אותה להתמודד עם שאלות קשות.

לסיכום, מדינה חזקה ובטוחה בעצמה אינה חוששת מביקורת. במקום להעניש מוסדות תרבות על דעותיהם, עליה להמשיך לממן אותם לפי אמות מידה מקצועיות של איכות ושל מקוריות. רק כך תישאר התרבות הישראלית חופשית, מגוונת וחיה.

שאלה 15 – מאמר לדוגמה

גם התיאטרון הוא כיתה

בכל שנה יוצאים תלמידים רבים, מגן הילדים ועד כיתה י"ב, להצגות, לקונצרטים ולמוזאוניים במסגרת תוכנית "סל תרבות". יציאות אלה נעשות על חשבון שעות הלימוד בבית הספר, ולכן יש התוהים אם הן מוצדקות. לדעתי, יציאה לאירועי תרבות היא חלק חשוב מן החינוך, ולכן ראוי להקדיש לה זמן גם על חשבון שיעורים רגילים.

ראשית, אירוע תרבות הוא חוויית למידה שאין לה תחליף בכיתה. תלמיד שלומד בשיעור ספרות מחזה מסוים יבין אותו לעומק רק כשיראה אותו מוצג על הבמה, עם שחקנים, תפאורה ומוזיקה. ביקור במוזאון היסטורי יכול ללמד על תקופה רחוקה יותר מכמה שיעורים מתוך ספר, משום שהתלמיד רואה במו עיניו חפצים ותעודות מן התקופה. למידה חווייתית כזאת נחרטת בזיכרון ומעוררת סקרנות, ולעיתים אף מגלה לתלמיד תחום עניין חדש, שילווה אותו שנים רבות ואולי אף ישפיע על בחירת המקצוע שלו.

שנית, "סל תרבות" מקדם שוויון הזדמנויות. לא כל המשפחות יכולות להרשות לעצמן כרטיסים לתיאטרון או לקונצרט, ויש ילדים, בייחוד בפריפריה, שבלי בית הספר לא היו נכנסים מעולם לאולם קונצרטים. כשבית הספר מוציא את כל התלמידים לאירועי תרבות, הוא מעניק לכולם גישה לעולם התרבות, ולא רק לבני המשפחות המבוססות. כך הוא מגדל דור של צופים ומאזינים שיקיימו את התרבות גם בעתיד.

המתנגדים טוענים שהזמן בבית הספר מוגבל, ושכל שעה שהתלמידים מבליים באולם התיאטרון באה על חשבון מקצועות חשובים, כמו מתמטיקה ואנגלית, ופוגעת בהכנה לבחינות הבגרות. אכן, אסור לזנוח את הלימודים העיוניים. עם זאת, מדובר בימים ספורים בשנה, ואפשר לתכנן אותם מראש כך שישתלבו בתוכנית הלימודים: מורה לספרות יכול לבחור הצגה הקשורה לחומר הנלמד, ומורה להיסטוריה – תערוכה מתאימה. כך היציאה אינה בזבוז זמן, אלא שיעור בדרך אחרת, שהתלמידים זוכרים זמן רב אחריו.

לסיכום, חינוך אינו מסתכם בהעברת ידע לקראת בחינות. תפקידו לגדל אנשים סקרנים, רגישים ובעלי עולם פנימי עשיר, והתרבות היא כלי מרכזי לכך. לכן נכון להמשיך לצאת לאירועי תרבות במסגרת הלימודים, תוך תכנון מושכל שיחבר אותם לנלמד בכיתה.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon